

τινὰ ἢ καθόλου εἰπεῖν ὅτι οἱ ἱστοριογράφοι κατὰ τὰς αὐτὰς πηγὰς γράφοντες ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους ;

Ἐν σελ. 28 λόγον ποιούμενος περὶ τοῦ Ἡρακλείτου, καθ' ὃν πάντα ὑπόκεινται εἰς διηνεκῆ μεταβολὴν ἐπάγω «Ἡ ἡμέρα, ὡς καὶ ἡ νύξ, νῦν μὲν μακροτέρα νῦν δὲ βραχυτέρα· ὁ καύσων καὶ ἡ ὑγρασία μεταλλάττουσι, τὸ ἀόρατον γίνεται ὄρατὸν καὶ τὸ ὄρατὸν ἀόρατον, τοῦτο καταλαμβάνει τὴν θέσιν ἐκείνου καὶ ἐκεῖνο τὴν θέσιν τούτου, ἐνὶ λόγῳ πανταχοῦ ὑπάρχει γένεσις καὶ κίνησις, μεταβολή, καὶ ἀλλοίωσις...». Ἴδου τί περὶ τοῦ πράγματος παραδίδοται «χωρεῖ δὲ πάντα καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἄνω κάτω ἀμειβόμενα· ἡμέρη καὶ εὐφρόνη (δηλ. νύξ) ἐπὶ τὸ μῆκιστον καὶ ἐλάχιστον... ἥλιος ἐπὶ τὸ μακρότατον καὶ βραχύτατον· φάος Ζηνὶ σκότος Ἄδη φάος Ἄδη σκότος Ζηνί· φοιτᾷ κεῖνα ὧδε καὶ τάδε κεῖσε πάσῃ ὥρῃ διαπρησσόμενα κεῖνά τε τὰ τῶνδε τὰ δὲ ταῦτα κείνων» (1).

Ἐν σελ. 38 λέγω περὶ Δημοκρίτου ὅτι «εὕρισκει ὅτι αὕτη (ἡ εὐδαιμονία) δὲν κατοικεῖ ἐν βοσκήμασιν οὐδ' ἐν χρυσῷ ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ, ἣτις ἐστὶν οἰκητήριον δαίμονος». Ἐγκεῖται δ' ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ εὐεστοῖ καὶ τῇ εὐθυμίᾳ...» ἐπαναλαμβάνων αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Ἀποσπάσματος «εὐδαιμονίῃ ψυχῆς καὶ κακοδαιμονίῃ οὐκ ἐν βοσκήμασι οἰκέει οὐδ' ἐν χρυσῷ ψυχῇ δ' οἰκητήριον δαίμονος». Δὲν πρόκειται ἄρα περὶ μεταφράσεως τοῦ Zeller λέγοντος (1, 926) κατὰ τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν τάδε· «die Glückseligkeit wohnt nicht in Herden oder in Gold sondern die Seele ist der Wohnplatz des Dämon». Παραπλήσια λέγει καὶ ὁ *Windelband* (σ. 133) «Dementsprechend Kann der Mensch nicht in äussern Gütern sein Glück finden sondern nur in sich selbst» καὶ ὁ *Ritter* (1, 625) «...die wahre Ergötzlichkeit nicht in der Körperlichen Genüssen sondern in der Seele wohne» καὶ ὁ *Brandis* (1, 336) «..nur die edlere des höherer Seelentätigkeit erwachsende Freudigkeit konnte ihm Befriedigung gewähren». Ἐπειδὴ οἱ εἰρημένοι συγγραφεῖς λέγουσι παραπλήσια, ἔπεται κατὰ τὴν συλλογιστικὴν μέθοδον τοῦ κ. Κουγέα ὅτι ὁ Ritter λογοκλοπεῖ τὸν Brandis, ὁ Windelband τὸν Zeller, ὁ δ' Ἕλλην Λογοθέτης, ὁ στοιχῶν ταῖς ἑλληνικαῖς πηγαῖς, μεταφράζει τὸν Zeller (διατὶ οὐχὶ καὶ τοὺς ἄλλους ;) !

(1) Ἰπποκ. Περὶ διαίτης 1, 4 ἐξ.

Ἐν δὲ τῇ ἐπομένῃ σελ. παρατηρῶ «ὅστις ἔχει διὰ μνήμης ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει βραχεῖα καὶ παντοίαις δυσχερείαις καὶ δυστυχίαις ὑπόκειται, οὗτος ἀρκεῖται εἰς τὰ ὀλίγα καὶ ἀναγκαῖα» κατὰ τὸ οἰκεῖον Ἀπόσπασμα «γινώσκειν χρεῶν ἀνθρωπίνην βιοτὴν ἀφανρὴν τε εἶδεν καὶ ὀλιγοχρόνιον πολλῆσί τε κηροῖ συμπεφυρμένην ὅπως ἂν τις μετρίης τε κτήσιος ἐπιμελῆται καὶ μετρηται ἐπὶ τοῖσι ἀναγκαίοισι ἢ ταλαιπωρίῃ».

Ἐν σελ. 278 παρατηρῶ «Πάντα τὰ ὄντα εἶναι κατὰ Ξενοκράτη ἢ ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἢ οὔτε ἀγαθὰ οὔτε κακὰ . . .» κατὰ τὴν παραδεδομένην μαρτυρίαν «Ξενοκράτης ἔφασκε πᾶν τὸ ὄν ἢ ἀγαθόν ἐστίν ἢ κακόν ἐστίν καὶ οὔτε ἀγαθόν ἐστίν οὔτε κακόν ἐστίν».

Καὶ προχωρεῖ ὁ φιλαλήθης καθηγητὴς κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε καὶ προσφιλῆ αὐτῷ μέθοδον φανταζόμενος ὅτι δύναται νὰ διασειῇ τὸ κύριον τῆς ἐπιστημονικῆς ταύτης ἐργασίας, ἣν «μωμήσεται μᾶλλον ἢ μιμήσεται» καὶ ἦν οὐ μόνον ἡμέτεροι σοφοὶ καθηγηταὶ ἐπήνεσαν καὶ ἐβράβευσαν ἀλλὰ καὶ ἄλλοεθνεῖς ἐνεκωμίασαν. Τίς δ' ὅμως θὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ σεμνὸς ἐπικριτὴς εἰς τοσοῦτο θάρρους—ἵνα μὴ εἶπω τὴν προσήκουσαν λέξιν—προέβη ὥστε ἐτόλμησε νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν περὶ τοῦ ἔργου μου κρίσιν τὴν γενομένην ἐν τῷ φιλοσοφικῷ Γερμανικῷ περιοδικῷ «Archiv für Geschichte der Philosophie» (1). Τὸν θαυμασμὸν τοῦ ἄλλοεθνοῦς σοφοῦ λέγοντος «Ein Buch Über Plato in Platos Sprache!» ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ κ. Κουγέας ὡς εἰρωνείαν.!!!...!!! Ἰδοὺ τίνα ἀληθῶς ἀπίστευτα λέγει ὁ ἐπικριτὴς ἐν τῇ λεγομένῃ Ἀπαντήσει «Ἄν ὅμως τὸ θαυμαστικὸν τὸ συνοδεῦον τὴν φράσιν τῆς κρίσεως τοῦ Γερμανοῦ ἐτέθη εἰς δῆλωσιν θαυμασμοῦ καὶ οὐχὶ εἰρωνείας, διατὶ ὁ κ. Λογοθέτης παρέλειψεν ἐπιμελῶς τὸ σημεῖον τοῦτο ἔκ τε τοῦ ὑπομνήματος καὶ ἔκ τοῦ λιβέλλου αὐτοῦ, ἔνθα παρέθηκεν ἀντίγραφον τῆς σχετικῆς περικοπῆς;». Ἄπολλον ἀλεξίκακε! Ἄλλ' εὐλογημένε χριστιανέ, κ. Κουγέα, δὲν ἀναγινώσκεις τὰ εὐθὺς ἐπόμενα «Die schöne, flüssige Darstellung

---

(1) Ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ ὁ Bokownew ἐπαινεῖ θερμῶς τὸ ἡμέτερον σύγγραμμα καὶ μόνον ὡς πρὸς ἐν διαφωνεῖ, ὅτι δὲν διακρίνω περιόδους ἐν τῇ πλατωνικῇ φιλοσοφίᾳ. Αἰτία εἶναι ὅτι ἐγὼ ἀσπάζομαι ἄλλην μέθοδον, ἣν ἄλλως πλεῖστοι καὶ περιφανέστατοι ἐρευνῆται προτιμῶσι (ἐπιθι ὅσα ἔγραψα ἐν τῷ ἐλέγχῳ, σ. 12 καὶ 13).

liest sich leicht und angenehm, und hat den Vorzug vor den Darstellungen der Platonischen Philosophie in andern Sprachen, dass Platos eigene Wörter in ihr nicht als Fremdwörter hervortreten sondern sich mit ihr zu einem ganzen verschmelzen. Das Buch hält vollauf, was der Titel verspricht» (1). Τὸ πάθος ὅμως τοσοῦτο σκοτοῖ τὸν χρηστὸν ἐπικριτὴν, ὥστε τὸν θαυμασμὸν νὰ ἐκλαμβάνη ὡς ἐμπαιγμὸν. Καὶ ταῦτα μόνον τὰ ὀφθαλμοφανῆ ἀρκοῦσι, πέποιθα, νὰ καταδείξωσι τὸν ἀνέφικτον βαθμὸν τῆς κακοπιστίας τοῦ κ. καθηγητοῦ. Πρὸς τοιοῦτον ἄνθρωπον οὐδεμίαν ἔχουσι σημασίαν αἱ κρίσεις τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων. Ἄλλ' ἐλησμόνησα ὅτι ὁ κ. Κουγέας εἶναι εἰδικὸς φιλόσοφος καὶ καυχᾶται ὅτι εἶναι καὶ ὑπὸ τῶν ξένων ἀνεγνωρισμένος (2). Οἱ νομίζοντες τὸν Σ. Κ. μόνον εἰδικὸν ἱστορικὸν (!) δύνανται νὰ μάθωσιν ὅτι εἶναι καὶ εἰδικὸς φιλόσοφος (!!) καὶ νὰ προσδοκῶσι παρ' αὐτοῦ φιλοσοφικὰ μεγάλα καὶ τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ ἀντάξια ἔργα.

Ἔλθωμεν τέλος εἰς τὴν τρίτην πραγματείαν μου, «τὴν *Ψυχολογίαν τοῦ Πλωτίνου*», ἣτις ὑπῆρξεν ἐξ ἀρχῆς ὁ κυριώτατος στόχος τοῦ φοβεροῦ ἐπικριτοῦ καὶ περὶ ἧς ἀνάγκη διὰ τοῦτο νὰ γένηται λόγος ἀκριβέστερος. Περὶ ταύτης παρετήρησα ὅτι εἶναι ἐκ τῶν καλλίστων ἐργασιῶν μου μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ ἐπιστάσεως συγγραφεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἐννεάδων, περὶ ἃς ἐπὶ μακρότατον χρόνον ἠσχολήθην καὶ ἐσπούδασα κριτικῶς τε καὶ ἐρμηνευτικῶς αὐτὰς νὰ διακριβώσω. Ἄλλ' ὁ κ. Κουγέας μυκτηρίζει τὴν παρατήρησιν ταύτην ἀναγράφων μετὰ θαυμαστικῶν τὰς λέξεις «κριτικῶς» καὶ «ερμηνευτικῶς». Βεβαίως δὲν ἀνέμενον παρὰ τοῦ κ. τούτου νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας μου, ἀλλ' οἱ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ φιλολογικῶν ἐντριβεῖς καὶ δίκαιοι κριταὶ δὲν θὰ ἀρνηθῶσι πάντως τὴν περὶ τῆς ἀλη-

---

(1) Δὲν ἐννοεῖ παραδόξως ὁ σοφὸς Σωκράτης πρᾶγμα αὐτόδηλον, ὅτι ἀνατυπῶν ἐγὼ τοὺς ἐπαινετικοὺς λόγους τοῦ ἀλλοεθνοῦς σοφοῦ παρέλιπον τὸ θαυμαστικὸν ἔνεκα μετριοφροσύνης. Λυποῦμαι δὲ ἀναγκαζόμενος νὰ εἶπω ὅτι τὴν ἀρετὴν ταύτην ἀείποτε ἀγαπῶ ἐπιμελῶς νὰ ἀσκῶ καὶ δυσφορῶ νῦν σφόδρα, ὅτι ἡ ἄμυνα καὶ ἡ ἀπόκρουσις συκοφαντιῶν ἐπιβάλλει μοι πολλάκις νὰ λέγω περὶ ἑμαυτοῦ.

(2) Λίβελ. σ. 2.

θείας τῶν λόγων μου ὁμολογίαν εἰδότες τὰς δυσχερείας, πρὸς ἃς ἔχει νὰ παλαίῃ ὁ ἀσχολούμενος περὶ τὴν διακρίβωσιν τοῦ σκοτεινοῦ καὶ δυσνοήτου ἐν πολλοῖς κειμένου τοῦ Πλωτίνου. Ἀγωνιζόμενος ὁ Σ.Κ. νὰ διαβάῃ καὶ τὴν πραγματείαν ταύτην ἐπεκαλέσατο κατὰ τὸ οἰκεῖον ἔθος τὴν ὁμοιότητα ἐπιγραφῶν κεφαλαίων καὶ τὴν συγγένειαν ἐνίων ἐκφράσεων πρὸς τὰς τοῦ Zeller ἐμνημόνευσε δὲ ἱκανὰ χωρία, ἅτινα κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ εἶναι ψιλὰ μεταφράσματα τοῦ συγγράμματος τοῦ Zeller. Ἀλλ' ἔδειξα ἤδη ἐν τῷ ἐλέγχῳ (σ. 27-31) περιφανέστατα διὰ παραθέσεως τῶν κειμένων ὅτι πάντα τὰ εἰρημένα χωρία δὲν εἶναι, ὡς θέλει νὰ παραστήσῃ ὁ Σ. Κ., ψιλὰ μεταφράσεις ἀλλ' ἀκριβεῖς ἐπαναλήψεις αὐτῶν τῶν λέξεων τοῦ Πλωτίνου. Καὶ οὕτω μὲν ἐγένετο τελεία ἢ ἀποκάλυψις τῆς φιλαληθείας καὶ εὐσυνειδησίας τοῦ κ. ἐπικριτοῦ ἀλλ' ὅμως οὗτος πεπληρωμένος ἐμπαθείας καὶ ἐμπεφορημένος ἀλαζονείας προσποιεῖται ὅτι δὲν εἶδε τὸν ἐμὸν ἔλεγχον καὶ ποιεῖται λόγον (1) ὡσεὶ μὴ εἶχον καταφωράσει καὶ καταδείξει τὴν πρωτότυπον τοῦ ἀνθρώπου κακοπιστίαν. Ἐλέγχων δὲ ὑπ' αὐτοῦ γὰς ἡλίου τὴν συκοφαντικὴν ἐπὶ μεταφράσει αἰτίασιν ἔδειξα πόσον αὐτοτελῶς καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ Γερμανοῦ ἱστοριογράφου εἰργάσθην. Ἐπὶ τούτοις δι' ἀκριβεστάτης στατιστικῆς (2) καὶ παρεξετάσεως τῶν κεφαλαίων τῆς πραγματείας μου πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Zeller διειλημμένα ἐποίησα καταφανές (3) ὅτι λέγω ἀσυγκρίτως πλείονα αὐτοῦ καὶ ὅτι ἔχω κεφάλαια περὶ πραγμάτων, περὶ ὧν ὁ Zeller οὐδὲν εἶπε. Καὶ τὸ μὲν ἔρρισμα τοῦ Zeller ἀπώλεσεν ὁ σεμνὸς ἐπικριτής, ὅποτε ἀπεδείχθη ὅτι ὁ ἀλλοεθνῆς σοφὸς ἐλάχιστα σχετικῶς γράφει περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἀλλ' αἴφνης εὗρεν, ὡς ἐνόμισεν, ἐν τῷ κινδύνῳ τὴν ποθητὴν τῆς σωτηρίας σανίδα. «Ἡ τύχη—λέγει—, (4) ἥτις δὲν εἶναι πάντοτε καὶ διὰ πάντας καλή, ἔφερεν ὅλως ἀπροσδοκῆτως ἐν μιᾷ τῶν τελευταίων ἡμερῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὸ ζητούμενον βιβλίον. Καὶ οὕτως ὁ Richter ἔρχεται ἐπικαίρως ἐκ τῶν καταχθονίων,

(1) Ἐν σελ. 20 τοῦ λιβέλλου.

(2) Περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς στατιστικῆς, ἣν ἐτόλμησεν ὁ Σ. Κ. παραδόξως νὰ διαμφισβητήσῃ. (σ. 2), πείθεται ἕκαστος εὐκόλως ἀντιβάλλων τὰ κείμενα.

(3) Ἐν σ. 31 καὶ 32 τοῦ ἐλέγχου.

(4) Ἐν σελ. 31 τοῦ λιβέλλου.

ὅπως γίνῃ δικαστὴς αὐστηρὸς καὶ ἀμείλικτος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης...» Ἡ εὐωνος λοιπὸν σοφία, ἣν ὁ κ. καθηγητὴς ἀρύεται παρ' ἄλλων, θὰ ἦτο τὸ νικηφόρον κατ' ἐμοῦ ὄπλον. Ἐντυχὼν που ὁ εὐ-
θαρσῆς τῆς ἐπιστήμης πρόμαχος τῷ ἔργῳ τοῦ Richter «Neoplatonische Studien» ἐσκίρτησεν ὑπὸ ἀμυθῆτου χαρᾶς πιστεύων ἀνευ-
δοιάστως ὅτι εὔρε τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἡ ἐργασία μου εἶναι μετά-
φρασις τοῦ Richter. Ἡ πεποίθησις ἦτο τῷ Σ. Κ. βεβαίως ἀδαμαν-
τίνῃ σκεπτομένῳ ὅτι τὰ ἑλλείποντα παρὰ Zeller θὰ εἶχεν ὁ Richter.
Ἄλλ' ἡ προσμειδιῶσα εὐμενέστατα τύχη καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης χαρὰ
εἶναι πολλάκις ἐφήμερος καὶ νῦν θὰ φανῆ, ὅτι κενὴν ὁ μακάριος
ἐχάρη καὶ ματαίαν χαρὰν. Διότι τὸ εὔρημα δὲν εἶναι, ὅσον ἐφραντά-
σθη, πολύτιμον· θὰ φανῆ δ' εὐθύς ὅτι ὁ Richter δὲν παρέχει τὴν
προσδοκωμένην ἐπικουρίαν καὶ ἡ τῆ βοήθειά αὐτοῦ γενομένη νέα
παράθεσις ἑλληνικῶν καὶ γερμανικῶν κειμένων ὠφελεῖ τοσοῦτον,
ὅσον περ καὶ ἡ προτέρα ὠφέλησεν (1). Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη νὰ ἔλθωμεν
ἐπὶ τὸ ἔργον καὶ ἴδωμεν πάντα, ἐν πρὸς ἔν, τὰ ὑπὸ τοῦ Σ. Κ.
πρόσαγόμενα χωρία ὡς δῆθεν μεταφράσματα τοῦ Richter.

Ἐν σελ. 29 τῆς ὑποκειμένης τῷ λόγῳ πραγματείας μου λέγω·
«Ὁ Πλωτῖνος τὴν ἐνότητα τῶν ψυχῶν παραδεχόμενος πειρᾶται νὰ
ἀνασκευάσῃ τὰς προβαλλομένας ἐνστάσεις καὶ παρατηρεῖ ὅτι καὶ ἂν
αἱ ψυχαὶ ὧσι μία, οὐδεμία ἀνάγκη νὰ αἰσθάνωνται πάντες τὰ αὐτά,
διότι τὸ αὐτὸ ὄν ἐν διαφόροις ὑπάρχον δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὰ αὐτά
πάθη. Ἐὰν ἄρα ἡ ψυχὴ ἦ κατ' ἀλήθειαν μία καὶ ἡ αὐτὴ, οὐδεμία
ἀνάγκη αἰσθανομένου τοῦ ἐνὸς νὰ αἰσθάνωνται καὶ οἱ ἄλλοι τὸ
αὐτὸ, ὅποτε τὰ σώματα εἶναι διάφορα καὶ πολλάκις συμβαίνει ἐπὶ
τοῦ αὐτοῦ σώματος τὸ πάθημα τῆς ἑτέρας χειρὸς νὰ μὴ αἰσθάνηται
ἡ ἑτέρα». Ἐνταῦθα ὁ σεμνὸς ἐπικριτὴς βοᾷ ἕξαλλος ὑπὸ χαρᾶς, ὅτι
ὁ Λογοθέτης μεταφράζει τὸν Richter, διότι ἐκεῖνος μὲν γράφει «Ὁ
Πλωτῖνος πειρᾶται νὰ ἀνασκευάσῃ τὰς... τὸ αὐτό», οὗτος δὲ λέγει
«Plotin sucht... habe». Εἰρήσθω κατὰ πρῶτον ὅτι ὁ κ. ἐπικριτὴς

---

(1) Ἀπλῆ ἀντιβολὴ τοῦ ἐμοῦ ἔργου πρὸς τὸ τοῦ Richter ἀρκεῖ νὰ κατα-
δείξῃ τὴν περὶ τὴν μέθοδον τῆς ἐρεῦνης μεγίστην ἡμῶν διαφορὰν, ἣν ὁ φι-
λοσοφικὸς νοῦς τοῦ κ. ἐπικριτοῦ παραδόξως δὲν διακρίνει.

κατὰ ἔντιμον μέθοδον δὲν παρατίθησι τὰ λεγόμενα ἐν συνεχείᾳ, διότι δὲν συμφέρει νὰ φανῆ ἡ διαφορὰ τῶν συγγραφέων, τῆ ἔμοῦ καὶ τοῦ Richter, ἀλλὰ σημειοῦται μόνον τὰ ὅμοια, ἵνα δυνηθῆ νὰ προσφύγῃ εἰς ὃ μόνον ἔχει ἐλεγκτικὸν ὄπλον, τὸ τῆς μεταφράσεως. Καὶ δὴ παταγῶν λέγει ἰδοὺ ἡ ὁμοιότης τῶν κειμένων· τίνα χρεῖαν ἄλλην ἔχομεν μαρτύρων; ὁ Λογοθέτης μεταφράζει τὸν Richter. Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ὁ Λογοθέτης δὲν μεταφράζει οὔτε ἐνταῦθα οὔτε ἀλλαχοῦ που τὸν R. ἀλλ' ἀμφοτέρω συμφωνοῦσι κατὰ λογικὴν ἀνάγκην ἐκεῖ ἐνθα ἐπαναλαμβάνουσι τὰς αὐτὰς λέξεις τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, τοῦ Πλωτίνου. Τοιαύτας ὁμοιότητας θὰ εὔρης εὐκόλως καὶ εὐλόγως οὐ μόνον παρὰ Richter ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶ Steinhardt καὶ τῶ Ed. Müller καὶ τῶ Kirchner καὶ τῶ Brenning καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ Πλωτίνου διαλαμβάνουσιν. Ἐπειδὴ οἱ συγγραφεῖς οὗτοι ἔχουσι παραπλησίας ἀλλήλοις ἐκφράσεις ἅτε τῆ αὐτῆ χρώμενοι πηγῆ, δύνασαι νὰ εἴπῃς ὅτι ἀντιγράφουσιν ἀλλήλους; Καὶ ὅμως ὁ παράδοξος οὗτος τῆς ἐπιστήμης προστάτης ἐπιμένει χαρακτηρίζων τὴν τοιαύτην ὁμοιότητα ὡς ἀντιγραφήν. Λοιπὸν τὸ μνημονευθὲν χωρίον εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀκριβής, ὡς ἔνεστιν, ἀπόδοσις τῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Πλωτίνου. Ἄλλ' ἵνα τὸ πρᾶγμα καταστῆ ἔτι φανερώτερον, ἀνάγκη πρότερον νὰ θεραπεύσωμεν τὸ χωρίον ὑποστὰν ὑπὸ τοῦ ἐντίμου ἐπικριτοῦ χάριν εὐνοήτου σκοποῦ ἀκρωτηριασμὸν καὶ νὰ ἀποκαταστήσωμεν ὧδε. «Ἐὰν ἄρα ἡ ψυχὴ ἢ κατ' ἀλήθειαν μία καὶ ἡ αὐτῆ, οὐδεμία ἀνάγκη αἰσθανομένου τοῦ ἐνὸς νὰ αἰσθάνωνται καὶ οἱ ἄλλοι τὸ αὐτό, ὅποτε τὰ σώματα εἶναι διάφορα καὶ πολλάκις συμβαίνει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος τὸ πάθημα τῆς ἐτέρας χειρὸς νὰ μὴ αἰσθάνηται ἢ ἐτέρα». Ταῦτα δὴ γράφω στοιχῶν τῶ Πλωτίνῳ λέγοντι⁽¹⁾ «εἰ ἡ ψυχὴ μία ἢ ἑμὴ καὶ ἡ ἄλλου... οὐ τὰ αὐτὰ πάθη ἔξει ἀλλ' ἐν ἑκατέρῳ... οὐδὲ ἀνάγκη αἰσθανομένου ἔμοῦ καὶ ἄλλον τὸ αὐτὸ πάθος ἔχειν· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς σώματος τὸ τῆς ἐτέρας χειρὸς πάθημα ἢ ἐτέρα ἦσθετο». Παραβιλέτω τις καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κουγέα προσαγόμενον χωρίον τοῦ Richter «Wenn also die Seele... eine ist, so ist nicht notwendig, dass, wenn ich eine sinnliche Wahrnehmung besitze, der andere durchaus in derselbe Weise dasselbe πάθος habe» καὶ εἰπάτω

(1) Ἐν 4, 9, 2.

(ἄρκει νὰ μὴ ἔχη τὸ πάθος τοῦ κ. ἐπικριτοῦ) ἂν μεταφράζω τὸν Richter καὶ ἂν ἐγὼ δὲν ἀναπαριστῶ πολλῶ σαφέστερον τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως τὸ πλωτίνειον διανόημα.

Παρακατιῶν εὐθύς λέγω· «Πρὸς δ' ἔτι πρόει νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι τὸ ὅλον ἐνίοτε δὲν λαμβάνει γνῶσιν τῶν ἐν ἐνὶ καὶ τῶ αὐτῷ σώματι γινομένων καὶ δὴ τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ μεῖζον εἶναι τὸ σῶμα. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη ἢ αἰσθησις ἐνός τινος νὰ ἔρχηται εἰς πάντα. Κατὰ ταῦτα εἶναι δυνατὸν ἐν ἄλλῳ μὲν νὰ ὑπάρχη ἀρετὴ ἐν ἄλλῳ δὲ κακία, ὡσπερ εἶναι δυνατὸν τὸ αὐτὸ ἐν ἄλλῳ μὲν νὰ κινῆται ἐν ἄλλῳ δὲ νὰ ἡρεμῆ». Καὶ ταῦτα εἶναι ἐπανάληψις τῶν λόγων τοῦ Πλωτίνου (ἐνθ. ἀνωτ.) «ἐνθυμεῖσθαι δὲ προσήκει τὸ καὶ πολλὰ λανθάνειν τὸ ὅλον καὶ τῶν ἐν ἐνὶ καὶ τῶ αὐτῷ σώματι γινομένων καὶ τοσοῦτω ὅσῳ ἂν μέγεθος ἔχη τὸ σῶμα πολὺ... ὥστε οὐκ ἀνάγκη διάδηλον τύπῳ τὴν αἰσθησιν τῷ ὅλῳ καὶ παντὶ εἰσαφικνεῖσθαι· ἀρετὴν δ' ἐν ἐμοὶ ἔχειν κακίαν δὲ ἐν ἑτέρῳ οὐκ ἄιστον, εἴπερ καὶ κινεῖσθαι ἐν ἄλλῳ καὶ ἐν ἄλλῳ ἐστάναι ταῦτόν οὐκ ἀδύνατον». Πάντες βεβαίως βλέπουσιν ὅτι ἐπαναλαμβάνω αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Πλωτίνου καὶ μόνος ὁ Σ. Κ. νομίζει ὅτι μεταφράζω τὸν R. Πείσθητι ὅμως, μεγάτιμε κ. ἐπικριτά, ὅτι διαλαμβάνων περὶ Πλωτίνου οὐδεμίαν εἶχον ἀνάγκην νὰ καταφύγω εἰς ἄλλους, διότι ἤρκουν μοι αἱ Ἐννεάδες, εἰς ἃς ἀφιέρωσα τοσοῦτον χρόνον καὶ τοσοῦτους μόχθους, ὅσους εἶναι ἀδύνατον σὺ νὰ φαντασθῆς καὶ νὰ ὑποστῆς.

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι γράφω «Ἡ ἐνότης τῶν ψυχῶν προκύπτει ἐκ τούτου, ὅτι αὐταὶ κατάγονται ἐκ μιᾶς ψυχῆς, ἣτις καίπερ παράγουσα πολλὰς μένει ἐν ἑαυτῇ. Δὲν προέρχονται δ' αἱ πολλαὶ ἐκ τῆς μιᾶς διὰ διαιρέσεως, διότι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὑλικὴ καὶ τῶ εἶδει εἶναι πᾶσαι μία. Αὕτη παρέχει ἑαυτὴν εἰς τὰς πολλὰς ψυχὰς καὶ ὅμως μένει μία, ἔρχεται μὲν εἰς πάντα ὑπ' οὐδενὸς δ' ὅμως ἀποτέμνεται, ἐν ἄλλαις λέξεσιν εἶναι ἢ αὐτὴ ἐν πολλαῖς, ὡσπερ ἢ ἐπιστήμη εἶναι μὲν ὅλον, ἔχει δ' ὅμως μέρη χωρὶς νὰ παύηται οὕσα μία. Καὶ δὲν εἶναι μὲν ἐνεργεῖα ἕκαστον μέρος τῆς ἐπιστήμης ταῦτόν τῷ ὅλῳ, δυνάμει δ' ὅμως τὸ μέρος ἔχει πάντα». Ταῦτα εἶναι ἀπόδοσις τῶν λόγων τοῦ φιλοσόφου, καθ' ὃν (1) «ἀπὸ μιᾶς μία αἱ πᾶσαι (ψυχαί) (2)»

(1) Ἐν 4, 9, 4.

(45) Αὐτ. 4, 9, 5.

καὶ «ἐκείνη (ἡ ψυχὴ) οὖν μία αἰ δὲ πολλαὶ εἰς ταύτην ὡς μίαν δοῦσαν ἑαυτὴν εἰς πλῆθος καὶ οὐ δοῦσαν· ἱκανὴ γὰρ πᾶσι παρασχεῖν ἑαυτὴν καὶ μένειν μίαν· δύεται γὰρ εἰς πάντα ἅμα καὶ ἐκάστου οὐκ ἀποτέμνεται πάντα. Μὴ δὴ τις ἀπιστεῖτω· καὶ γὰρ ἡ ἐπιστήμη ὅλη καὶ τὰ μέρη αὐτῆς ὡς μένειν τὴν ὅλην καὶ ἀπ' αὐτῆς τὰ μέρη... ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εἴποι τις ἄν, τὸ μέρος οὐχ ὅλον... ἔπεται μέντος, καὶ τὰ ἄλλα δυνάμει λανθάνοντα καὶ ἔστι πάντα ἐν τῷ μέρει».

Ἐν σελ. 30 παρατηρῶ. «Ὁ Πλωτῖνος ἀποκρούει ἐντόνως τὴν δοξασίαν ὅτι αἱ ψυχαὶ ἕκασται εἶναι μέρος τῆς τοῦ κόσμου ψυχῆς καὶ ὅτι ἔχουσι πρὸς τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν ὡς τὰ μέρη τῶν σωμάτων πρὸς τὸ ὅλον· διότι ταῦτα μὲν οὔτε πρὸς ἄλληλα οὔτε πρὸς τὸ ὅλον εἶναι ὁμοειδῆ...» ἀκολουθῶν τῷ Πλωτίνῳ λέγοντι (1) «οὐκ ἐνδέχεται ἐπὶ ψυχῆς τὸ μέρος λέγεσθαι... ὅτι καὶ τὸ μέρος τῆς ὅλης ψυχῆς συγκεχώρηται ὁμοειδὲς εἶναι, ἐπὶ δὲ τοῦ συνεχοῦς οὐκ ἀνάγκη τὸ μέρος οἶον τὸ ὅλον εἶναι». Καὶ κατωτέρω ἐπάγω «Ὡσαύτως δὲν εἶναι αἱ ψυχαὶ ἕκασται μέρη τῆς τοῦ κόσμου ψυχῆς ἔχουσαι πρὸς ταύτην ὡς ἡ ἐν τῷ δακτύλῳ ἐμπύχου ὄντος ψυχῆ πρὸς τὴν διὰ παντὸς τοῦ σώματος αὐτοῦ διήκουσαν ψυχὴν, διότι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον θὰ ὑπῆρχε κατ' ἀλήθειαν μόνη ἡ τοῦ κόσμου ψυχὴ, αἱ δὲ ἄλλαι δὲν θὰ εἶχον αὐτοτέλειαν». Καὶ ταῦτα εἶναι πάνυ ὁμόλογα τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ τοῦ Πλωτίνου, καθ' ὃν (2) «Ἄλλ' ἄρα οὕτω (τὰς ψυχὰς) μέρη, ὡσπερ ἄν τις εἴποι τὴν ἐν δακτύλῳ ψυχὴν μέρος τῆς ἐν τῷ παντὶ ζώῳ ὅλης ; ἀλλ' οὗτος γε ὁ λόγος ἢ οὐδεμίαν ποιεῖ ψυχὴν ἔξω σώματος γίνεσθαι ἢ πᾶσαν οὐκ ἐν σώματι ἀλλ' ἔξω τοῦ σώματος τοῦ κόσμου τὴν τοῦ παντὸς λεγομένην».

Ἐν σελ. 34 λέγω «Ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐθεώρει τὴν ἁμαρτίαν ὡς αἰτίαν τῆς πτώσεως τῶν ψυχῶν, ἣν θεωρίαν εἶχεν ἤδη ὁ Πυθαγόρας καὶ ἡ σχολὴ αὐτοῦ ἀσαφέστερον, καὶ ἀνιγματοδέστερον ἐξαγγεῖλει. Ὁ δὲ Πλάτων πολλὰ καὶ καλὰ περὶ ψυχῆς καὶ τῆς εἰς τὸ σῶμα καθόδου αὐτῆς εἶπεν ἀλλὰ δὲν συμφωνεῖ αἰεὶ πρὸς ἑαυτόν. Οὗτος καταφρονεῖ καθόλου τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου καὶ μεμφόμενος τὴν πρὸς τὸ σῶμα κοινωνίαν τῆς ψυχῆς λέγει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἐν τῷ σώματι

(1) Ἐν 4, 3, 2.

(2) Ἐν 4, 3, 3.

ὡς ἐν δεσμῷ καὶ εἶναι ἐν αὐτῷ οἶονεὶ τεθραμμένη» ἐπαναλαμβάνων αὐτὰς ταύτας τὰς λέξεις τοῦ Πλωτίνου (1) «*Ἐμπεδοκλῆς τε εἰπὼν ἀμαρτανούσαις νόμον εἶναι ταῖς ψυχαῖς πεσεῖν ἐνταῦθα... ὅσον καὶ Πυθαγόρας καὶ οἱ ἀπ' ἐκείνου ἤνιττοντο τοῦτο. Δείπεται δὴ ἡμῖν ὁ θεῖος Πλάτων, ὃς πολλά τε καὶ καλὰ περὶ ψυχῆς εἶπε περὶ τε ἀφίξεως αὐτῆς πολλαχῆ εἴρηκε. Τὶ οὖν λέγει ὁ φιλόσοφος οὗτος; Οὐ ταῦτόν λέγων πανταχοῦ φανεῖται... ἀλλὰ τὸ αἰσθητὸν πᾶν πανταχοῦ ἀτιμάσας καὶ τὴν πρὸς τὸ σῶμα κοινωνίαν τῆς ψυχῆς μεμψάμενος ἐν δεσμῷ τε εἶναι καὶ τεθάφθαι ἐν αὐτῷ τὴν ψυχὴν λέγει.»*

Ἐν σελ. 35 παρατηρῶ «Κατὰ τρόπον δὲ φανταστικὸν περιγράφων ὁ Πλωτῖνος τὴν εἰς τὰ σώματα κάθοδον τῶν ψυχῶν λέγει ὅτι αὐταὶ ἐκ τοῦ νοητοῦ ἐκπίπτουσαι κόσμου ἔρχονται πρῶτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι χωροῦσι δι' αὐτοῦ εἰς τὰ γεώδη σώματα...» στοιχῶν τοῖς λόγοις τοῦ Πλωτίνου (2) «*Ἰασι δὲ ἐκκύψασαι τοῦ νοητοῦ εἰς οὐρανὸν μὲν πρῶτον καὶ σῶμα ἐκεῖ προσλαβοῦσαι δι' αὐτοῦ ἤδη χωροῦσι καὶ ἐπὶ τὰ γεωδέστερα σώματα».*

Ἐν σελ. 37 γράφω. «Τέλος δὲ ῥητέον ὅτι δύο εἶναι κατὰ Πλωτῖνον οἱ τρόποι τῆς εἰς τὰ σώματα εἰσόδου τῶν ψυχῶν· κατὰ μὲν τὸν ἓνα ἡ ψυχὴ ἐν σώματι ἤδη οὔσα μεταβαίνει εἰς ἕτερον σῶμα (μετενσωμάτωσις), κατὰ δὲ τὸν ἕτερον ἐκ τῆς ἀσωμάτου καταστάσεως ἔρχεται νῦν τὸ πρῶτον εἰς σῶμα» ἐπαναλαμβάνων αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Πλωτίνου λέγοντος (3) «*διτιδὸς ὁ τρόπος τῆς εἰς σῶμα ψυχῆς εἰσόδου. Ἡ μὲν γὰρ γίνεται ψυχῆ ἐν σώματι οὔση τῇ τε μετενσωματουμένη ... ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἀσωμάτου εἰς ὀτιοῦν σῶμα».*

Ἐν σελ. 41 λέγω «Ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι σῶμα καθίσταται δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἰδιοτήτων παντός σωματικοῦ. Εἰ δηλαδὴ ἦτο σῶμα, τὰ αἰσθητὰ θὰ ἐποίουν ἐντυπώσεις ἐν τῇ ψυχῇ ὡς ἡ σφραγὶς ἀποτυπώματα ἐν τῷ κηρῷ· ἀλλὰ τότε αἱ ἐντυπώσεις ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ ἐν ᾧ ἐντυποῦνται σώματος ἐξηρητημέναι καὶ δυνάμεναι ὡς ἐν ὑγροῖς σώμασι νὰ διαλυθῶσι δὲν θὰ εἶχον διάρκειαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν δὲν

(1) Ἐν 4, 8 1.

(2) Ἐν 4, 3, 15.

(3) Ἐν 4, 3, 9.

θὰ ὑπῆρχε μνήμη· εἰ δὲ αἱ ἐντυπώσεις ἔμενον, θὰ ἐκώλυον παραμέ-
νουςαι τὴν ἀποτύπωσιν νέων ἢ γενομένων νέων ἐκεῖναι θὰ ἐξηλεί-
φοντο, οὕτω δὲ θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ μνήμη. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μνήμη
ὑπάρχει καὶ ἡ ψυχὴ νέας αἰεὶ λαμβάνει ἐντυπώσεις οὐδαμῶς τὰς πρό-
σθεν ἐξαλειφούσας, διὰ τοῦτο ἀδύνατον νὰ ἦ ἡ ψυχὴ σῶμα». Καὶ
ἐνταῦθα ἀκολουθῶ πιστῶς τῷ φιλοσόφῳ ἀποφαινομένῳ (1) «Καὶ
μὴν σώματος ὄντος τοῦ αἰσθανομένου οὐκ ἂν ἄλλον τρόπον
γένοιτο τὸ αἰσθάνεσθαι ἢ οἷον ἐν κηρῷ ἐνσημανθεῖσαι ἀπὸ
δακτυλίων σφραγίδες... καὶ εἰ μὲν ὡς ἐν σώμασιν ὑγροῖς, ὥσπερ
εἰς ὕδωρ συγχυθήσεται καὶ οὐκ ἔσται μνήμη· εἰ δὲ μένουσιν οἱ
τύποι, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλους ἐνσημαίνεσθαι ἐκείνων κατεχόντων...
ἢ γινομένων ἄλλων ἐκεῖνοι οἱ πρότεροι ἀπολοῦνται ὥστε οὐδὲν
ἔσται μνημονεύειν. Εἰ δὲ ἔστι τὸ μνημονεύειν καὶ ἄλλων αἰ-
σθάνεσθαι ἐπ' ἄλλοις οὐκ ἐμποδιζόντων τῶν πρόσθεν, ἀδύνα-
τον τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι»,

Ἐν σελ. 44 γράφω α) ἡ μὲν ψυχὴ εἶναι τὸ πρότερον τοῦ σώμα-
τος, ἡ δ' ἁρμονία τὸ ὕστερον τῶν χορδῶν· β) ἡ ψυχὴ ἄρχει τοῦ
σώματος καὶ ἐπιστατεῖ καὶ πολλαχῶς πρὸς αὐτὸ ἀντιμάχεται· ὃ δὲν
θὰ ἐποίει, εἰ ἦτο ἁρμονία· γ) ἡ μὲν ψυχὴ εἶναι οὐσία, ἡ δ' ἁρμονία
οὐχί· δ) ἡ κανονικὴ τῶν ἐξ ὧν τὸ σῶμα συνέστηκε στοιχείων κρᾶσις
ἠθέλεν εἶναι μόνον ὑγίεια. Ἐπειτα δέ, ἐπειδὴ ἡ κρᾶσις εἶναι ἐκάστῳ
τοῦ σώματος μέρος διάφορος ἔπρεπε νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ ψυχαί· καὶ
ε) ὃ καὶ σπουδαιότατον, εἰ ἡ ψυχὴ ἦτο ἁρμονία, ἔπρεπε πρὸ τοιαύ-
της ψυχῆς νὰ ὑπάρχη ἄλλη ψυχὴ τὴν ἁρμονίαν ταύτην ποιοῦσα...
Τοῦτο ὅμως οὔτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτε ἐν τοῖς ὅλοις εἶναι δυνα-
τόν. Ἡ ψυχὴ ἄρα δὲν εἶναι ἁρμονία». Καὶ ταῦτα εἶναι κατὰ λέξιν
σχεδὸν ἐπανάληψις τῶν πλωτινείων θεωριῶν (2) «τὸ μὲν πρότερον
ἡ ψυχὴ, ἡ δ' ἁρμονία ὕστερον καὶ ὡς τὸ μὲν ἄρχει καὶ ἐπιστα-
τεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλαχῆ, ἁρμονία δὲ οὔσα οὐκ ἂν
ταῦτα ποιοῖ, καὶ ὡς τὸ μὲν οὐσία ἡ δὲ ἁρμονία οὐκ οὐσία καὶ
ὅτι ἡ κρᾶσις τῶν σωμάτων ἐξ ὧν συνέσταμεν, ἐν λόγῳ οὔσα
ὑγίεια ἂν εἴη καὶ ὅτι καθ' ἕναστον μέρος ἄλλως κραθὲν εἴη
ἂν ψυχὴ ἑτέρα, ὥστε πολλάκις εἶναι, καὶ τὸ δὲ μέγιστον, ὡς

(1) Ἐν 4, 7, 6.

(2) Ἐν 4, 7, 8.

ἀνάγκη πρὸ τῆς ψυχῆς ταύτης ἄλλην ψυχὴν εἶναι τὴν ποιούσαν τὴν ἁρμονίαν ταύτην... Τοῦτο δὲ οὔτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτε ἐν τοῖς ὅλοις δυνατόν γενέσθαι. Οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία».

Ἐπειδὴ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο εἶναι μακρόν πως, νομίζω καλὸν νὰ παραθέσω ὅλον, ὡς ἔχει ἐν τοῖς διαφόροις κειμένοις

Πλωτ. Ἐν. 4, 7, 8. Λογοθέτου Ψυχ. σ. 44. Richter Psyc. σ. 55.

Ὅτι δὲ ἀδύνατον, πολλὰ ἤδη πρὸς ταύτην τὴν δόξαν εἴρηται. Καὶ γὰρ ὅτι τὸ μὲν πρότερον ἢ ψυχῆ, ἢ δ' ἁρμονία ὕστερον καὶ ὡς τὸ μὲν ἄρχει καὶ ἐπιστατεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλαχῆ, ἁρμονία δὲ οὔσα οὐκ ἂν ταῦτα ποιοῖ, καὶ ὡς τὸ μὲν οὐσία, ἢ δὲ ἁρμονία οὐκ οὐσία, καὶ ὅτι ἡ κρᾶσις τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν συνέσταμεν, ἐν λόγῳ οὔσα ὑγίεια ἀνεῖη καὶ ὅτι καθ' ἕκαστον μέρος ἄλλως κραθὲν εἶη ἂν ψυχὴ ἑτέρα, ὥστε πολλὰς εἶναι, καὶ τὸ δὲ μέγιστον, ὡς ἀνάγκη, πρὸ τῆς ψυχῆς ταύτης ἄλλην ψυχὴν εἶναι τὴν ποιούσαν τὴν ἁρμονίαν ταύτην... Τοῦτο δὲ οὔτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτε ἐν τοῖς ὅλοις δυνατόν γενέσθαι. Οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία.

Ἄλλ' ἡ δοξασία αὕτη εἶναι κατὰ Πλωτῖνον ἡμαρτημένη ὡς οὔσης τῆς ψυχῆς ἡκιστα ἀναλόγου πρὸς τὴν ἁρμονίαν. Διότι α) ἢ μὲν ψυχὴ εἶναι τὸ πρότερον τοῦ σώματος, ἢ δ' ἁρμονία τὸ ὕστερον τῶν χορδῶν β) ἢ ψυχὴ ἄρχει τοῦ σώματος, καὶ ἐπιστατεῖ καὶ πολλαχῶς πρὸς αὐτὸ ἀντιμάχεται, ὃ δὲν θὰ ἐποίει εἰ ἦτο ἁρμονία γ) ἢ μὲν ψυχὴ εἶναι οὐσία ἢ δ' ἁρμονία οὐκί. δ) ἢ κανονικὴ τῶν ἐξ ὧν τὸ σῶμα συνέστηκε στοιχείων κρᾶσις ἢ θελεν εἶναι μόνον ὑγίεια. Ἐπειτα δὲ, ἐπειδὴ ἡ κρᾶσις εἶναι ἑκάστῳ τοῦ σώματος μέρος διάφορος ἔπρεπε νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ ψυχαὶ καὶ ε) ὃ καὶ σπουδαιότατον, εἰ ἡ ψυχὴ ἦτο ἁρμονία, ἔπρεπε πρὸ τῆς ταύτης ψυχῆς νὰ ὑπάρχη ἄλλη ψυχὴ τὴν ἁρμονίαν ταύτην ποιούσα... Τοῦτο ὁμῶς οὔτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὔτε ἐν τοῖς ὅλοις εἶναι δυνατόν. Ἡ ψυχὴ ἄρα δὲν εἶναι ἁρμονία.

Die Seele ist früher als der Körper, die Harmonie aber das Spätere; die Seele beherrscht den Körper und kämpft vielfach mit ihm, dies könnte dieselbe nicht, wenn sie nur eine Harmonie wäre; die Seele ist eine Substanz, die Harmonie keine. Ferner würde die rechte Mischung der körperlichen Elemente, aus denen wir bestehen, nur den Begriff der Gesundheit ergeben. Auch müsste, da die Mischung der Elemente in jedem Theile des Körpers eine andere ist, es viele Seelen geben. Der wichtigste Grund aber ist der, dass vor der Seele, die eine solche Harmonie ist, eine andere Seele existiren müsste, welche diese Harmonie erst hervorruft ... Dies kann weder in Bezug auf die Theile noch auf das Ganze geschehen. Also ist die Seele keine Harmonie.

Ἐκ τῆς παραθέσεως ταύτης γίνεται πρόδηλον πόθεν ἀρύομαι τὰς εἰδήσεις, πῶς μεταχειρίζομαι, ὅσον τὸ δυνατόν, αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ Πλωτίνου καὶ πόθεν προέρχεται ἡ συμφωνία τῶν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν πραγματευομένων ἱστοριογράφων.

Ἐν σελ. 45 παρατηρῶ «Εἴ ἦτο ἡ ψυχὴ ἐντελέχεια, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τοῦ σώματος. Ἀδύνατος ὡσαύτως θὰ ἦτο ἡ ἐναντίωσις τοῦ λόγου πρὸς τὰς ἐπιθυμίας... Διὸ καὶ οἱ Ἀριστοτελικοὶ ἐδέξαντο καὶ ἄλλην ψυχὴν, τὸν νοῦν, ὃν ὑπέλαβον ἀθάνατον. Αὕτη ἡ λογιζομένη ψυχὴ δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ κατ' ἀλήθειαν ὡς ἐντελέχεια. Ἀλλ' οὐδ' ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ εἶναι ἐντελέχεια τοῦ σώματος διότι, εἴ ἦτο ἐντελέχεια τοῦ σώματος, δὲν θὰ ἐχωρίζετο ἀπ' αὐτοῦ.» ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τῷ Πλωτίνῳ, (1) κατ' ὃν «**Καὶ μὴν ἐντελεχείας οὔσης οὐδὲ ἐναντίωσιν λόγου πρὸς ἐπιθυμίας... διὸ καὶ αὐτοὶ (Ἀριστοτελικοὶ) ἄλλην ψυχὴν τὸν νοῦν εἰσάγουσιν, ὃν ἀθάνατον τίθενται. Τὴν οὖν λογιζομένην ψυχὴν ἄλλως ἐντελέχειαν ἢ τοῦτον τὸν τρόπον ἀνάγκη εἶναι, εἰ δεῖ τῷ ὄνοματι τούτῳ χρῆσθαι· οὐδ' ἡ αἰσθητικὴ, εἴπερ καὶ αὕτη τῶν αἰσθητῶν ἀπόντων τοὺς τύπους ἔχει, αὐτοὺς οὐ μετὰ τοῦ σώματος ἄρα ἔξει.**».

Ἐν τῇ αὐτῇ σελ. γράφω «Ἐκ τούτων γίνεται φανερόν ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι εἶδος τοῦ σώματος ἀλλ' οὐσία οὐδαμῶς λαμβάνουσα τὸ εἶναι ἐν σώματι ἀλλ' ὑπάρχουσα πρὶν πρὸς αὐτὸ ἐνωθῆ» ἐπιναλαμβάνων τοὺς λόγους τοῦ Πλωτίνου, «**οὐκ ἄρα τῷ εἶδος εἶναι τινος τὸ εἶναι ἔχει ἀλλ' ἔστιν οὐσία οὐ παρὰ τοῦ ἐν σώματι ἰδρῦσθαι τὸ εἶναι λαμβάνουσα ἀλλ' οὔσα πρὶν καὶ τοῦδε γενέσθαι**», Ὡστε δὲν σφρατίζομαι, ὡς φαντάζεσαι καὶ λέγεις κ. ἐπικριτά, (ἐν σελ. 26 τοῦ λιβέλλου) τὸ συμπέρασμα τοῦ Richter ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω τὸ συμπέρασμα αὐτοῦ τούτου τοῦ Πλωτίνου. Καὶ ὁμως εἰς τοὺς οὕτως ἐργαζομένους προσνέμεις, φιλαληθέστατε καὶ πανευγενέστατε κ. Κουγέα, τὰ σοὶ μόνῳ ἀρμόζοντα ἐπίθετα!

Καὶ ἤλθομεν ἤδη κατὰ σειρὰν χωροῦντες εἰς τὸ τελευταῖον τῶν ὑπὸ τοῦ κ. ἐπικριτοῦ προσαγομένων χωρίων ὡς μεταφραστικῶν δῆθεν δειγμάτων. Ἐν σελίδι δηλαδὴ 25 τοῦ δευτέρου μέρους τῆς πραγματείας μου παρατηρῶ «Ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὑπάρχει τὸ καλὸν καὶ γίνεται ληπτὸν κυρίως διὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς. Ἀλλὰ τὰ αἰσθητὰ δὲν εἶναι κατ' ἑαυτὰ καλά. Διὸ ἐρωτᾶται (2) τίς εἶναι ἡ αἰτία

(1) Ἐν 4, 7, 8.

(2) Τὸ «ἐρωτᾶται» ἀναγράφει ὁ Σ. Κ. διὰ κυρτῶν γραμμάτων φανταζόμενος ὅτι εἶναι μετάφρασις τοῦ «erledigen die Frage». Ἀλλ' ἂν ἠδύνατο νὰ ἐννοῆ τὰ ἀρχαῖα κείμενα, θὰ ἔβλεπεν ὅτι τὴν ἐρώτησιν ποιεῖται αὐτὸς ὁ Πλωτῖνος. Ἀνάγνωθι τὸ εὐθὺς ἐπαγόμενον χωρίον.

τοῦ αἰσθητοῦ καλοῦ, ἥτις κινεῖ τὰς ὄψεις τῶν θεωμένων καὶ εὐφραίνει;...» Ὅσα γράφω καὶ ἐνταῦθα εἶναι λόγοι αὐτοῦ τοῦ Πλωτίνου (1) καθ' ὃν «Τὸ καλὸν ἐστὶ μὲν ἐν ὄψει πλεῖστον ἐστὶ δ' ἐν ἀκοαῖς... σώματα γὰρ τὰ αὐτὰ δὲ μὲν καλὰ δὲ οὐ καλὰ φαίνεται... Τὸ οὖν ἐστὶ τοῦτο τὸ παρὸν τοῖς σώμασι; (2) τί οὖν ἐστὶν δὲ κινεῖ τὰς ὄψεις τῶν θεωμένων... καὶ εὐφραίνεσθαι τῇ θεᾷ ποιεῖ; (3).

Ἐπιτραπήτω δέ μοι ἐνταῦθα νὰ εἶπω ὅτι ἡ περὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ Πλωτίνου ἐργασία μου εἶναι μετὰ μεγίστης καὶ ἐξαιρέτου ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας συντεταγμένη καὶ ὅτι ὁ παραβάλλων αὐτὴν πρὸς πάντα τὰ μέχρι τοῦδε περὶ Πλωτίνου γεγραμμένα θὰ πεισθῇ ἀδιστακτικῶς ὅτι πάνυ ὀρθῶς καὶ δικαίως ἡ εἰδικὴ ἐπιτροπεία ἀπεφήνατο τάδε· «ἡ μεγάλη τῆς πραγματείας πρωτοτυπία κεῖται ἐν τῇ μεθοδικῇ ἀναπτύξει τοῦ πλωτινείου φιλοσοφικοῦ συστήματος, πείθεται δ' ὁ παραβάλλων ταύτην πρὸς ὅσα ἔγραψαν ἄλλοι περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως».⁴

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἐγένετο, ὡς πιστεύομεν, κατάδηλον ὅτι ἐγὼ μὲν δὲν καταπατῶ τὴν στοιχειώδη ἐπιστημονικὴν εὐπρέ-

(1) Αὐτ, 1, 6, 1.

(2) Ἴδου ἡ ἐρώτησις, «τὸ ἐρωτᾶται», ὡ σεμνὲ τῆς ἐπιστήμης ὑπέρμαχε!

(3) Ἀστεῖαι εἶναι καὶ αἱ ἐν σελ. 28 τοῦ λιβέλλου ἐπικρίσεις τοῦ Σ. Κ. ὅτι λέγω τινὰ ὅμοια τῷ Zeller καὶ τῷ Richter, ἐξ ἧς ὁμοιότητος συνάγεται δῆθεν ὅτι ἀντλῶ ἐξ αὐτῶν. Ἄλλ' ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶναι ἄφυκτος ἅτε ἀναφερομένη εἰς πράγματα κοινὰ καὶ μεμαρτυρημένα. Ἡ δὲ παρατήρησις ὅτι τὸ ἐν σελ. 11 τοῦ συγγράμματός μου λεγόμενον «Τὸ πρῶτον εἶναι οἶονεὶ ὁ ἥλιος... δύναμιν» εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Zeller καὶ ὅτι ἐν οὐδενὶ τῶν μνημονευομένων χωρίων ἀπαντᾷ τοιαύτη ἔκφρασις, ἡ παρατήρησις, λέγω, αὕτη κυροῖ καὶ μαρτυρεῖ τὸ καὶ ἄλλοτε πολλάκις ῥηθέν, ὅτι ὁ κ. Κουγέας ἀδυνατεῖ, ὡς μὴ ὄφελε, νὰ κατανοῇ τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Διότι ἄλλως θὰ ἔβλεπεν ὅτι ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος εἰκῶν (παραβολή) ὑπάρχει ἐν ἐκείνοις τοῖς χωρίοις. Ὡσαύτως θὰ ἔβλεπεν, εἰ μὴ ἐκώλυεν ἡ ἐμπάθεια, ὅτι τὴν εἰκόνα παρίστημι κατὰ τρόπον σαφέστερον καὶ ζωηρότερον προστιθεὶς «εἶναι (τὸ Πρῶτον) τὸ κέντρον, ἐξ οὗ πᾶσαι αἱ γραμμαὶ προέρχονται καὶ παρ' οὗ ἔχει ὁ κύκλος τὴν δύναμιν» ἐπόμενος καὶ ἐνταῦθα τῷ Πλωτίνῳ, καθ' ὃν (6, 8, 18) «ὡσπερ ἂν οὖν κύκλος ἐφαπτόμενος κέντρον ὁμολογοῖτο ἂν τὴν δύναμιν παρὰ τοῦ κέντρον ἔχειν καὶ οἶον κεντροειδῆς, ἧ γραμμαὶ ἐν κύκλῳ πρὸς κέντρον ἐν συνιοῦσαι» πρβλ. καὶ 1, 7, 1.

(4) Πρακτικὰ τῆς Σχολῆς σελ. 35.

πειαν» οὐδ εἶμι «κατάφωρος λογοκλόπος», ὡς ἠθέλησε νὰ μὲ παραστήσῃ (¹) ὁ κ. καθηγητῆς (²), αὐτὸς δὲ ὁ ἐπικριτῆς μου διὰ τε τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐκύρωσε δυστυχῶς ὅ,τι περὶ τούτου λαμπρὸς φιλόλογος καὶ ἄριστος διδάσκαλος καὶ συγγραφεὺς ἔγραψεν, ὅτι δηλονότι «εἶναι ἄνθρωπος θητεύων εἰς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην καὶ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν παρανομίαν» καὶ ὅτι «εἰς τοιαύτην ψυχὴν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσβλέψῃ εὐμενῶς ἢ σεμνῆ καὶ ἄσπιλος Ἐπιστήμη» (³). Ὅθεν καὶ δικαιῶμαι νῦν νὰ ἐγκαλέσω τῷ κυρίῳ τούτῳ Σωκράτει Κουγέα ἐνώπιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, θὰ καταγγείλω δὲ αὐτὸν προσεχῶς καὶ ἀλλαγῶ ὅπου δεῖ, διότι σκοπίμως καὶ ἀπὸ προαιρέσεως διέστρεψε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπεχείρησε νὰ διαβάλλῃ μακρὰν καὶ ἐπίμοχθον ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Οὔτε δίκαιον εἶναι οὔτε τῇ πολιτείᾳ συμφέρον νὰ μένωσιν ἀστιγμάιστα καὶ ἀτιμώρητα τοιαῦτα ἐγκλήματα καὶ ταῦτα διαπραττόμενα ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνώτατα κατεχόντων ἀξιώματα καὶ τεταγμένων εἰς τὴν ποδηγείαν τῆς νεότητος. Τοιοῦτοι ἄνθρωποι δὲν ἔχουσι, δὲν πρέπει νὰ ἔχουσι θέσιν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ.

Ἄλλὰ τίς τέλος πάντων εἶναι ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὅστις παρέρχεται εἰς τὸ μέσον ὡς ἀρειμάνιος τῆς ἐπιστήμης ὑπέρμαχος καὶ ἀνένδοτος ἐπιτιμητῆς τῶν ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἀδιαλείπτως καὶ παντὶ σθένει μοχθούντων ; Ἄρα μὴ εἶναι δεινὸς τις λογικὸς καὶ κριτικὸς, ὑπέροχος ἐπιστήμων καὶ ἐπιφανὴς φιλόλογος, ἱστορικὸς μέγας μεγάλας τῆς ἐπιστήμης καὶ τῷ ἔθνει ὑπηρεσίας προσενεγκῶν ;

Ἄλλ' εἶναι λογικὸς ὁ δειναῖς ἀλογιστίαις καὶ ἀντιφάσεσι περιπίπτων ; ὁ διαπράττων φρικτὰ καὶ ἀσύγγνωστα λογικὰ ἁμαρτήματα, οἷα τὰ ἐπόμενα ; Ἐν τῇ περὶ Ἀρέθᾳ πραγματείᾳ (σελ. 5) παρατηρεῖ ὁ Σ. Κ. ὅτι οὐδεμίαν ἔχομεν ῥητὴν μαρτυρίαν ὅτι ὁ Φώτιος ὑπῆρξε

(1) Λιβελ. σ. 2, 7, 21, 28 κ.ἄ.

(2) Λέγων ὁ κ. Κουγέας ὅτι δῆθεν ἀντιγράφῳ ἄλλους γίνεται φανερὸς ὅτι ἢ ἀγνοεῖ τὰς πηγὰς ἢ ἐκ προθέσεως διαστρέφει τὰ πράγματα, τουτέστιν ἢ τὸ ἐνέχεται παχυλῇ ἀμαθείᾳ ἢ εἶναι κακόπιστος καὶ συκοφάντης.

(3) Ἐμ. Παντελάκι, Φιλολογικὰ Παράδοξα.

διδάσκαλος τοῦ Ἀρέθα· μετὰ δέ τινας στίχους ἐπιλαθόμενος ἑαυταῦ ὁ δεινὸς ἱστορικὸς γράφει «Ἐν τούτοις . . . ἡ εἰκασία τῆς παρ' αὐτῷ μαθητείας τοῦ Ἀρέθα δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαία» καὶ ὡς λόγους ἀποδεικτικούς τούτου ἐπάγεται 1) ὅτι ὁ Ἀρέθας ἐξυμνεῖ τὸν Φώτιον 2) ὅτι ἀφιέρωσεν αὐτῷ ἐγκωμιαστικὸν ποίημα 3) ὅτι φωρᾶται (!) ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν πολλὰς συγγραφὰς τοῦ Φωτίου καὶ ἰδίᾳ τὴν Βιβλιοθήκην αὐτοῦ 4) ὅτι ἀνεστρέφετο συγγενεῖς καὶ μαθητὰς τοῦ Φωτίου καὶ 6) πρὸ πάντων, διότι ὁ Φώτιος ὑπῆρξεν ὁ μέγας διδάσκαλος καὶ ὁδηγὸς τῆς παιδείας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐν Βυζαντίῳ (1).

Οἱ εἰρημένοι οὗτοι λόγοι ἀποκαλύπτουσι τῷ κόσμῳ νέον σοφὸν Λογικὸν ὑπερακοντίζοντα τὸν μέγαν Σταγίριτην. Καὶ ἀληθῶς τις δὲν θαυμάζει ἐνταῦθα τὸν ἔνδοξον ἱστορικόν, οὗ αἱ ἀστοχίαι εἶναι ἰσάριθμοι πρὸς τοὺς προσαγομένους λόγους ; Ἐφαρμόζων τις τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ κ. Κουγέα δύναται νὰ συναγάγῃ τὰ ἑξῆς συμπεράσματα : 1) ὅτι πᾶς τις ἐξυμνῶν τὸν κ. Κουγέα εἶναι μαθητὴς αὐτοῦ. Καὶ εἴαν πού ὁ Σ. Κ. ἐπαινέσῃ τὸν Ἡρόδοτον, θὰ ἐπιτρέπηται τοῖς μεταγενεστέροις νὰ εἰκάζωσιν ὅτι ὁ σοφὸς οὗτος καθηγητὴς ἐγένετο μαθητὴς τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ! 2) ὅτι ἀφιερῶν τις ἐγκωμιαστικὸν ποίημα τῷ παραδόξῳ ἱστορικῷ ἡμῶν ὑπῆρξε μαθητὴς αὐτοῦ. 3) ὅτι, εἴαν ποτέ τις φωραθῇ ἀναγινώσκων τὰς σοφὰς συγγραφὰς τοῦ Σ. Κ., ἐγένετο ἀναγκαίως μαθητὴς αὐτοῦ, 4) ὅτι ὁ ἀναστρεφόμενος συγγενεῖς καὶ μαθητὰς τοῦ Δολίου σοφοῦ τυγχάνει ὢν μαθητὴς αὐτοῦ. 5) ὅτι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ προγράμματι τοῦ ἐπὶ παντοῖα παιδείᾳ διακρινομένου κ. καθηγητοῦ ἐγένοντο μαθηταὶ αὐτοῦ. 6) Κατὰ δὲ τὸν τελευταῖον καὶ σπουδαιότατον λόγον, ἐπειδὴ ὁ Σ. Κ. ὑπάρχει ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς ἱστορίας καὶ συνοδηγὸς τῆς παιδείας ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ἐπιτρέπεται νὰ θεωρῆται διδάσκαλος πάντων τῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων, φιλολόγων καὶ νομικῶν καὶ ἰατρῶν κττ. !! Καὶ ἔπειτα διατείνονται πολλοὶ ὅτι ἡ Λογικὴ οὐδεμίαν ἐποιήσατο μετὰ τὸν Ἀριστοτέλη σημαντικὴν πρόοδον.

Ἐκ τοῦ ἀπιθάνου συμπεράσματος περὶ τῆς παρὰ Φωτίῳ μαθη-

(1) Περβλ. Βολονάκι «Ἡ ἀνεπιστημοσύνη τοῦ κ. Σ. Κουγέα, σ. 6 ε. ε.

τείας τοῦ Ἀρέθα ὁ Σ. Κ. θεωρεῖ ἐνισχυομένην τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Ἀρέθας ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 865, ἐκ δὲ τῆς πρὸ τοῦ 865, γεννήσεως τοῦ Ἀρέθα συνάγει τὴν παρὰ τῷ Φωτίῳ φοίτησιν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ὁ τῆς νέας Λογικῆς εἰσηγητῆς κ. Κουγέας περιπίπτει εἰς τὸ ὑπὸ τῆς πεπαλαιωμένης Λογικῆς θεωρούμενον σφάλμα τῆς διαλληλίας ἢ τοῦ φαύλου κύκλου.

Παρακατιῶν ἐν σελ. 5 γράφει τὰ σοφὰ καὶ ἀλλήλοις ἀκόλουθα τάδε· «Πότε ἀκριβῶς περιεβλήθη ὁ Ἀρέθας τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα δὲν γνωρίζομεν» καὶ ὀλίγω κατωτέρω ἐπάγει· «Ἐκ τοῦ ἰδιοχείρου σημειώματος αὐτοῦ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Πλάτωνος μανθάνομεν ὅτι τῷ 895 εἶχε χειροτονηθῆ διάκονος ἐν Κωνσταντινουπόλει». Ὁ τῶν καινῶν λογικῶν δαιμονίων εἰσηγητῆς καταλύει τὸν νόμον τῆς ἀντιφάσεως καὶ καταλύων διατείνεται ὅτι περὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀρέθα δὲν γινώσκομεν πότε περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸν ἔνδυμα γινώσκομεν δ' ὅμως ὅτι τῷ 895 εἶχε χειροτονηθῆ διάκονος!

Μετὰ παραπλησίας ἀκολουθίας ὁ Σ. Κ. λέγει ἐν σελ. 26 «τὸ στρυφνὸν καὶ συνεστραμμένον ὕφος τοῦ διδασκάλου (τοῦ Ἀρέθα) . . .» καὶ ἐν σελ. 46 «ἡ γλῶσσα τῶν σχολίων τοῦ Ἀρέθα δὲν εἶναι ἐπιμεμελημένη καὶ ἀψογος ἀλλὰ στρυφνὴ καὶ ἐν πολλοῖς ἐσφαλμένη», ἐν δὲ τῇ σελ. 76 τάδε « . . . γεγραμμένα ἐν τῇ ἀπλότητι καὶ ἀφελείᾳ, ἣτις ἰδιαιτέρως χαρακτηρίζει τὸν ἐπίσκοπον Καισαρείας ! »

Μὴ ἄρα δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐπιστημονικῶς διανοούμενος καὶ ἔχων ἐπιστημονικὴν συγκρότησιν ὁ γράφων τὰ ἑξῆς; Ἐν σελ. 53 παρατηρεῖ «Ἡ σύμπτωσις τῶν εἰς διάφορα κείμενα σχολίων τοῦ Ἀρέθα δεικνύει ὅτι οὗτος πολλάκις ἐχρησιμοποιοῖ τὰ ἴδια πρότερα αὐτοῦ σχόλια ὡς πηγὴν τῶν ὑστέρων· οὕτω τὰ εἰς Πλάτωνα σχόλια ἐχρησίμευσαν ἐνιαχοῦ ὡς πηγὴ τῶν εἰς Λουκιανὸν καὶ Δίωνα Χρυσόστομον». Ὡστε ὁ Ἀρέθας ἐπαναλαμβάνων ἐν διαφόροις κειμένοις τὰ αὐτὰ σχόλια ἐχρησιμοποιοῖ τὰ ἴδια αὐτοῦ πρότερα σχόλια ὡς πηγὴν τῶν ὑστέρων. !

Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ὁ Σ Κ ποιεῖται λόγον περὶ ποιημάτων τοῦ ἐλληνικοῦ Δίκτυος. Οὗτος ὅμως, καθὰ γινώσκομεν, ἔγραψε πεζὰ καὶ οὐχὶ ποιήματα!

Ἐν σελ. 135 ὀνομάζει Ἰωάννην τὸν Δαμασκητὸν θεμελιωτὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλοσοφίας, ἐνῶ εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι ὁ Δαμασκητὸς ἐγένετο ἰδρυτὴς οὐχὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλοσοφίας ἀλλὰ τῆς χριστιανικῆς δογματικῆς.

Ἄλλ' εἶναι τάχα παλαιογράφος καὶ παπυρολόγος ὁ κείμενα καθάρωτα παραναγινώσκων (1) καὶ ἐν σελ. 147 γράφων «Ἐπειδὴ μέταλλον καὶ λίθος ἦσαν ὑλικά τιμιώτερα τοῦ εὐτελοῦς παπύρου, ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης ὕλης, τῆς σκληρᾶς καὶ ἀφθάρτου, ἐχαράσσοντο αἱ ἐπίσημοι καὶ πρὸς μακρὰν διαιώνισιν προωρισμένοι πράξεις καὶ ἀποφάσεις ἐπὶ δὲ τοῦ λεπτοῦ καὶ εὐθράστου παπύρου ἐσημειοῦντο τὰ φευγαλέα συμβάντα τῆς καθημερινῆς ζωῆς;» Ἄλλὰ φευγαλέα συμβάντα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἦσαν οἱ μιμίαμβοι τοῦ Ἡρώνδα, αἱ ᾠδαὶ τοῦ Βακχυλίδου, ἡ Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτεία, τῶν τραγικῶν καὶ τῆς Σαπφοῦς ἀποσπάσματα, τοῦ Μενάνδρου κωμωδίαί, κείμενα τῆς Π. καὶ Κ. διαθήκης καὶ τοσοῦτα ἄλλα, ἅτινα ἐγράφησαν ἐν παπύροις; (2)

Ἡ ἐμφαίνει ἱστορικὴν γνῶσιν καὶ ἀγχίνουσαν ἢ περὶ Νικλιάνων καὶ Φαμέγιων τῆς Μάνης διατριβή, ἐν ἣ ὁ ΣΚ ἠθέλησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ὄνομα Νικλιᾶνοι παρήχθη ἐκ τοῦ Νικόλαος, ὅπερ ἐγένετο Νίκολος, Νίκλος;!! Οὐδ' εἶχεν ἄδικον ἐπιφανῆς μεσαιωνοδίκρης κρίνας (3) τὴν διατριβὴν ταύτην ὡς «ἀσύστατον καὶ βεβιασμένην καὶ καταλήγουσαν εἰς πορίσματα λίαν παρακεκινδυνευμένα καὶ ἀντεθνικά» (4).

Ἄλλ' εἶχει ἄρα φιλολογικὴν συγκρότησιν ὁ διαπράττων καὶ μαθηταῖς ἀσύγνωστα γλωσσικὰ ἁμαρτήματα, βαρβαρισμούς καὶ σολοικισμούς, ἀκυρολεξίας καὶ ξενισμούς; Καὶ τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι γράφει τοιαῦτα ἢν ἡμιλλῶντο νὰ πλουτήσωσι—τὴν ἄτεγκτον καὶ

(1) Πβλ. ἐντ. ἄνωτ. σ. 17.

(2) Ἐνθ. ἄνωτ. σ. 22.

(3) Ἐν Ἀθην. τόμ. ΚΗ' σ. 275—284.

(4) Αὐτ. σ. 25.

ἀπεράμονα γνώμην—τοῦ σεβασμοῦ, οὗ ἀπελάμβανεν—ἐπέτρεψε μετ' ἐξαιρετικῆς ἐλευθεριότητος (ἐνθα ἐλευθεριότητα καλεῖ τὴν εὐγένειαν, εὐμένειαν κτλ.) κλασσικοὶ φιλόλογοι, ἀντὶ νὰ εἴπη φιλόλογοι περὶ κλασσικοὺς συγγραφεῖς ἀσχολούμενοι—αὐτὸς ὁ Μένανδρος τοῦ Καΐρου, κῶδιξ τοῦ ἐν Καΐρῳ Μενάνδρου!! εἰς οὗς συμμετεῖχον οἱ... **Καταχρῶμαι τῆς ὑπομονῆς σας!!**—Διὰ νὰ τοὺς φιλέψη ἕνα ποτήρι κρασί—εἶναι ζητήματα ἐντελῶς moderna καὶ ἄλλα, ἅτινα ὡς «ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφρουγεν» ; (1)

Ἄλλὰ εἶναι ἄρα φιλαλήθης ὁ κύριος οὗτος Σ. Κουγέας ὁ τολμήσας νὰ προβῆ εἰς διάψευσιν τῶν λόγων μου, καθ' οὓς ὑποβαλὼν πρὸ ἐτῶν ὑποψηφιότητα εἰς τὴν ἔδραν τῆς φιλολογίας ἀπερρίφθη ; Ἴδου τί λέγει ἐν σελ. 2 τοῦ λιβέλλου αὐτοῦ «τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κ. Λογοθέτου ὅτι ἡ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ μὲ ἀπέρριψεν ἐκ τῆς ἑκτακτου φιλολογικῆς ἔδρας εἶναι δεῖγμα τῆς φιλαληθείας τοῦ ἀνδρός, ἀφοῦ εἶναι γνωστότατον ὅτι καὶ τότε ἐμὲ ὑπέδειξεν ἡ Σχολὴ διὰ τῆς πλειονοψηφίας αὐτῆς ὡς ἕκτακτον καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ παπυρολογίας». Ἀληθῶς τὰ λεγόμενα ταῦτα μετὰ ἀσυστόλου θάρρους εἶναι δεῖγμα τρανότητος τῆς φιλαληθείας τοῦ λέγοντος! Διότι εἶναι **γνωστότατον καὶ ἀληθέστατον**, ὅτι ὁ κ. Κουγέας ὑποβαλὼν τῷ 1918 ὑποψηφιότητα καὶ μὴ τυχὼν τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαιτουμένης πλειοψηφίας (οἱ καθηγηταὶ τῆς Σχολῆς ἦσαν τότε 15, παρῆσαν δὲ ἐν τῇ ψηφοφορίᾳ 14). ἀπερρίφθη. Ὡσαύτως δ' εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ αὐτὸς τὰς αὐτὰς ὑποβαλὼν ὀλιγοσελίδους διατριβὰς ἐγένετο κατὰ τὸν μνημονευθέντα σκανδαλώδη τρόπον καθηγητῆς τῆς ἱστορίας, ἀφοῦ καὶ οἱ ψηφίσαντες ὑπὲρ αὐτοῦ καθηγηταὶ «ἐστηρίχθησαν ἐπὶ τῶν ἐλπίδων, ὅτι ὁ Σ. Κ. θὰ ἀποβῆ ἐν τῷ μέλλοντι ἱστορικός» ! Ἐκτοτε διδάσκει τοὺς φοιτητὰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν. Τὰ δ' ἐν τῇ ἔξαστίᾳ ταύτῃ ἐπιτεύγματα τοῦ κ. καθηγητοῦ εἶναι γνωριμώτατα. Διότι ποίαν συγγραφικὴν ἐνέργειαν ἐπέδειξε (2) καὶ πότε ἐπεχείρησεν, ὡς ἤρμοζε καθηγητῇ τῆς ἱστορίας νὰ διαφωτίσῃ τοσαῦτα ἐπ'

(1) Αὐτ. σ. 9 ἔξ. 21 ἔξ).

(2) Ἡ διατριβή, ἐφ' ἣ ἐν σ. 2 τοῦ λιβέλλου ἐγκαυχᾶται, θὰ διαπτυχθῇ προσεχῶς καὶ θὰ ὀφθῇ ἀνταξία τῶν προγενεστέρων.

ἔσχατων ἐν τοῖς κρίσιμοις καιροῖς τῆς Πατρίδος ἀναφανέντα σπουδαιότατα ἱστορικὰ ζητήματα; Καὶ ἀληθεύει μὲν ὅτι ἐπέμφθη πέρυσιν εἰς Βρυξέλλας καὶ πρὸ μηνὸς εἰς Βουκουρέστιον. Ἄλλ' ἐπίσης ἀληθεύει ὅτι τὴν μὲν ἐν Βρυξέλλαις δραῖσιν αὐτοῦ πάντες ἀγνοοῦμεν, τὴν δ' ἐν Βουκουρεστίῳ ἀποτυχίαν πάντες γινώσκομεν· διότι ἐγνώσθη ὅτι ἐκεῖ ἀνεμάσθησε πράγματα γνωστὰ καὶ τετριμμένα, ὥστε διήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ διαμαρτυρίαν τοῦ ἐνταῦθα τύπου.

Καὶ ἐρωτῶμεν πάντα ἀπροκατάληπτον καὶ τῆς ἀληθείας φίλον· δύναται τοιοῦτος, οἷος ἐν τοῖς πρόσθεν ὁ Σ. Κ κατεδείχθη, νὰ καταλέγηται εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς καθηγητὰς καὶ δὴ καὶ νὰ κρίνη ἄλλους; Καὶ εἶναι λοιπὸν ἄξιος νὰ καταριθμηται εἰς τοὺς διαδόχους τῶν μεγάλων τοῦ ἔθνους ἱστορικῶν, τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου, τοῦ Π. Καρολίδου ; (1).

Ἔγραψον ἐν Ἀθήναις τῆ 13 Ἰουνίου 1924.

---

(1) Θὰ θελήσῃ—δέομαι θερμῶς—ἡ ἱερὰ ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορικοῦ, Κ. Παπαρρηγοπούλου, θὰ θελήσῃ νὰ συγχωρήσῃ μοι, ὅτι ἠναγκάσθην νὰ μνημονεύσω τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα παρὰ τὸ ὄνομα τοιοῦτου ἀνθρώπου.